

פרשת במדבר

"נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחותם לבית אבתם: מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמֵעֵלָה וְעַד בֶּן זָמַנְשִׁים שָׁנָה כָּל בָּא לְצַבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד" (במדבר ד')

ספר במדבר מתאר את קורות בני ישראל במשך שנות נדודיהם במדבר. במשך שלושים ותשע שנה, החל מא' ניסן לשנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים, שכן אוהל מועד במרכז המחנה. גם בעת מסע השבטים בלט המשכן בנוכחותו, כשארון הברית 'הולך לפני המחנה'. אנו נעסוק במסע הכלים במדבר.

ליל שבת

זאת עבודת בני קהת

תפקיד בני לוי היה לפרק, להרכיב ולשאת את המשכן וכליו. בני מררי נשאו את חלקי המשכן הקשים וה'מרים' - אדנים, בריחים, קרשים וכדומה, בני גרשון את היריעות השונות - מסכים, כיסויים וקלעי החצר.

בני קהת נשאו את כלי הקודש - הארון, השולחן, המנורה והמזבחות - ואת כלי השרת שלהם, מחתות, מזרקים, בזיכים וכדומה. אם נשים לב נראה בעבודת בני קהת מוגדרת 'לעשות מלאכה באוהל מועד', בניגוד לעבודת בני גרשון ומרר בהם נאמר 'לעבוד עבודה באוהל מועד'. מלאכה מוגדרת בתורה כ'מלאכת מחשבת', כלומר עבודה שיש בה חשיבות ותכלית (כפי שרק מלאכת מחשבת אסורה בשבת). דבר זה בא להדגיש את החשיבות והאחריות במלאכת נשיאת הכלים, וכפי שמגדירה זאת התורה, 'זאת עבודת בני קהת.. קודש קודשים'.

בבוא הקהתים לשאת את הכלים הם כיסו אותם בכמה כיסויים. חלקם להגנה וחלקם לאפיין את מהות הכלי. לפי הסדר הבא:

• ארון הברית - הפרוכת \ כיסוי תחש \ כיסוי תכלת

• שולחן - כיסוי תכלת \ (כלי השרת של השולחן) \ כיסוי תולעת שני \ תחש

• מנורה - תכלת \ (כלי השרת מעל הכיסוי) \ תחש

• מזבח זהב - תכלת \ (כלי השרת בתוך שקית תכלת) \ כיסוי תחש

• מזבח עולה - ארגמן \ (כלי השרת מעל הכיסוי) \ תחש

ההבדל הבולט ביותר הוא שבכל הכלים הכיסוי העליון הוא עור התחש, ורק בארון הכיסוי העליון הוא בגד תכלת. כך זיהו אתו כל העם מרחוק. בנוסף, לכל כלי כיסוי בצבע אחר, המלמד על ענינו המיוחד.

"יש להתבונן על שני הכסויים ואופני הקיפול שבין כל אחד ואחד. ובלי ספק שכל זה מיד ה' עלינו להשכיל על תכונת כל כלי שרת שראוי להיות כן. והנה ראשית השנוי הוא בארון הקודש. שבכל כלי שרת היה בגד תכלת למטה וכסוי עור תחש למעלה. ובארון הקודש להיפך. והענין דבגד תכלת מורה על הנהגה למעלה מן הטבע כעין כסא הכבוד. ועור תחש נעשה לשמירה בדרך מחול וגשם וכדומה. מעתה נבין דכל כלי שרת כל א' מורה על פרט כמו השלחן על מלכות והמזבח הפנימי על כהונה כדאיתא במס' יומא לענין הזירים שעליהם. והמנורה על כח פלפולה של תורה.. וכל אלו אף ע"ג שמקורם למעלה בקודש ובהשגחה פרטית על כל מתנשא בישראל. מכל מקום לפי הנראה לעין אדם באו בהשתדלות האדם להגיע לכך. משום הכי הבגד תכלת למטה ועור תחש למעלה מה שאין כן הארון להיפך כליל תפארתו נגלה לעיל כל שהוא למעלה מטבע אנושי והארון נושא את נושאיו. מכל מקום גנז הקב"ה גם בו הליכות הטבע עד שמכל מקום היה נישא ביד אנשים משום הכי בא עור תחש למטה ובגד כליל תכלת למעלה"

(העמק דבר על במדבר ד', ו')

פרשת במדבר

הנצי"ב מבאר בהרחבה את השינויים בכיסויים. הצבעים מסמלים את מהות הכלי, ומיקום הכיסוי את תכליתו. כיסוי התכלת מסמל את 'כסא הכבוד', את ההנהגה האלוקית (כפי שאנו מכירים ב'תכלת דומה לים..'. בציצית), ובכל כלי הנהגה אחרת כפי ה'זר' המצוי בו. השולחן כנגד כתר מלכות, ומזבח הזהב כנגד כתר כהונה. בשניהם הכיסוי נמצא מכוסה, תחת עור התחש, המסמל את העולם הזה (וזה בעצם מהות הכיסוי, הגנה מפני פגעי העולם הזה). שלושת הכלים בהיכל מסמלים שאנו צריכים להשתדל לשאוף להגיע למעלה. צריך לעבור את כיסוי התחש בכדי להגיע אל ה'תכלת'. התעוררות מלמטה, מלתתא. בארון לעומת זאת, הוא 'נושא את נושאו', והוא מסמל מציאות שמעבר לעולם הזה, 'מעין עולם הבא' שם צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה'. התעוררות מלעילא.

סעודת שבת

עיון בפסוקים מלמד כמה שאלות לגבי נשיאת הכלים. הכיור - תחילה נשים לב שבפרשה מנויים רק חמישה כלים אותם נשאו- ואילו הכיור נעדר. כיוון שלא סביר שבכל פעם בנו כיור מחדש, נצטרך לומר שאת הכיור ניתן לשאת על עגלות הצב. זאת כיוון שהכיור שונה במהותו משאר הכלים. בשאר כלים עובדים, ואילו הכיור הינו כלי 'מכשיר מצווה', כדי שהכהן יהיה טהור. זאת גם הסיבה שניתן לקדש ידיים ורגליים גם בכלי אחר, ולא בכיור, כפי שעושה הכהן הגדול ביום הכיפורים כשהוא מקדש את ידיו ורגליו בקיתון של זהב.

מזבח הנחושת - גובהו של המזבח עשר אמות, כחמישה מטרים. בדי המזבח - מטות הנשיאה, נמצאים במרכז המזבח. ומכאן השאלה: כיצד נשו את המזבח כשבדים נמצאים בגובה של שני מטרים ויותר?

"מכאן אתה למד גבהן של לויים - עשר אמות. וגמירי - דכל טונא דמידלי במוטות, תלתא מלעיל ותרי תלתי מלתחת" (שבת צ"ב).
הגמרא דנה בהלכות שבת, הנלמדות ממלאכות המשכן. בתוך כך היא מביאה שני הסברים שיכולים לעזור לנו.

א. 'גבהן של לויים עשר אמות' (כך היה משה רבינו, והגמרא מבינה שאם משה כך אז גם שאר הלויים).

ב. המוטות לא באמצע המזבח, אלא בשליש התחתון.

הסבר שלישי המופיע בגמרא הוא שנשאו רק 'משפת סובב ומעלה'. כלומר רק את השלוש האמות העליונות של המזבח, ואילו את שאר המזבח בנו מחדש בכל פעם. כך נתרץ גם נשיאת הכבש. לא היה צריך לשאת אותו, אלא בנו כבש מאדמה ואבן בכל פעם. (ולא כפי שאנו רואים בציורים שיש כבש מעץ מצופה נחושת)

פרשת במדבר

סעודה שלישית

"בין שדי ילין"

לפני נשיאת הארון, נכנסו הכהנים וכיסו את הארון בפרוכת. זאת כדי שהלויים, בני קהת לא יזונו את עיניהם מן הקודש. התורה אף מדגישה זאת בציווי מיוחד:

"אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים: וזאת עשו להם וחייו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו: ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו"

התורה מדגישה שהן בקיפול המשכן, בזמן הנסיעה והנשיאה והן בהקמתו, יש להזהר שלא לראות את הארון. אך על זה מקשה הגמרא ממקום אחר:

"ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים". וכתוב, (שם) "ולא יראו החוצה", הא כיצד? (דוחקין ובולטין בפרוכת) נראין ואינן נראין. תניא נמי הכי, ["ויראו ראשי הבדים" יכול לא יהו זזין ממקומן? תלמוד לומר, "ויארכו הבדים" יכול יהו מקרעין ויוצאין בפרכת? תלמוד לומר, "ולא יראו החוצה". (אי - "ולא יראו החוצה", יכול לא יהו נוגעין?! תלמוד לומר, "ויראו"). הא כיצד? דוחקין ובולטין, ויוצאין בפרכת, ונראין כשני דדי אשה, שנאמר, (ש"ה א) "צרו המור דודי לי, בין שדי ילין".

אמר רב קטינא, בשעה שהיו ישראל עולין לרגל - (מגליון) [מגליון] להם את הפרכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, והיו אומרים להם, ראו חבתכם לפני המקום, כחבת זכר עם נקבה. [מתיב רב חסדא, (במדבר ד) "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש". ואמר רב יהודה, אמר רב, בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהם! אמר רב נחמן, משל לכלה - כל זמן שהיא בבית אביה - צנועה מבעלה. כיון שבאתה לבית חמיה - אינה צנועה מבעלה. מתיב רב חנא בר רב קטינא - מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו'? אמר ליה, "נתגרשה" קא אמרת?! נתגרשה - חזרה לחבתה הראשונה. (יומא נ"ד.)

מן הגמרא ניתן ללמוד דברים רבים. תחילה אומרת הגמרא שבדי הארון היו בולטים מתוך הפרוכת הן בקודש הקדשים והן בזמן המסעות. זאת ללמד שכל הסגולות מתוך קודש הקדשים מתפרצים החוצה.

פרשת במדבר

בהמשך מספרת הגמרא שבחגים היו פותחים את הפרוכת כדי שעם ישראל יראה את הכרובים מחובקים אחד בשני, המראה על הקשר לשנו עם הקב"ה. אך הגמרא שואלת. והרי אפילו ללויים היה אסור לראות את הארון? מתרצת הגמרא: מִשָּׁל לְכֻלָּהּ - כָּל זְמַן שֶׁהָיָא בְּבֵית אָבִיָּהּ - צְנוּעָה מִבְּעֵלָה. כִּיּוֹן שְׂבִאתָה לְבֵית חֲמִיָּהּ - אֵינָה צְנוּעָה מִבְּעֵלָה. עם ישראל במדבר היה במדרגת 'אירוסין' ולכן היה צריך ל'שמור נגיעה' וראיה מן הארון, ולמעשה מן הקדושה. אך בבית המקדש, עלינו למדרגת 'נישואין' וכבר היה מותר לראות את הארון. על כך שואלת הגמרא, והרי בבית שני, כהן אחד ראה את הארון גנוז ומיד מת? מתרצת הגמרא - לאחר החורבן, לאחר הגירושין, צריך לחדש את הקשר מחדש...

מכאן אנו נלמד עד איזו רמה גבוהה יכול עם ישראל להגיע במציאות שהמקדש עומד על תילו בירושלים. הרבה יותר ממה שזכה לו עם ישראל במדבר.

מצד שני, לאחר ניתוק כל כך ארוך, צריך לדעת שזהו תהליך, ואי אפשר לצפות שמיד עם בניין המקדש כבר נגיעה לרמה הרצויה. זה תלוי בנו. האם אנו רוצים להשאר ברמה של 'עבדים', 'בנים', או 'אהוב'.

הַגְּלָה נָא וּפְרוֹס חֲבִיבִי עָלַי אֶת סֵפֶת שְׁלוֹמָךְ. תָּאִיר אֶרֶץ מְכַבֹּדָךְ. נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ.

מֵהָר אֲהוּב כִּי בָּא מוֹעֵד וְחִנְנוּ כִּימֵי עוֹלָם:

שבת שלום
מרדכי פרסוף

פרשת במדבר

סעודת שבועות

שבועות במקדש

כהשלמה לענין נלמד על מצוות השבועות במקדש. כידוע חג השבועות הוא אחד שמשלוש הרגלים בהם עולים אל המקדש. אך בהגיענו אל המקדש – מה עושים?

הרי בניגוד לחגים האחרים בהם יש לנו מצוות מיוחדות לחג הנחגגות במקדש- כדוגמת קרבן הפסח על מצות ומרורים, שמחת בית השואבה, ניסוך המים ומצוות הערבה- לחג השבועות אין לנו שום מצווה מיוחדת.

אמנם, ככל שלוש הרגלים, יש להביא שלמי חגיגה ושלמי שמחה וכן עולות ראיה- אך מה מייחד את החג הזה במקדש?
(ונזכור שאת הביכורים שאנו רגילים לייחס לחג הביכורים, אין מביאים כלל בשבועות, ולמעשה 'עונת הביכורים' מתחילה רק למחרת, באסרו חג, וממשיכה עד חג הסוכות)

אכן בחג השבועות, אין לנו, כאנשים פרטיים שום מצווה מיוחדת. המצוות היחידות הם על הציבור:

שתי הלחם ושלמי העצרת

"עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה': ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה': והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח לה': ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן: וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתיכם לדרתיכם" (ויקרא כ"ג)

פרשת במדבר

סעודת שבועות

מתוך הפסוקים למדנו את שתי המצוות היחידות מדאורייתא המיוחדות לחג השבועות:

- א. הבאת שתי הלחם - שתי חלות מיוחדות בצורתם. חייבות לבוא מארץ ישראל. אפיוות חמץ. אותם מניפים בעזרה יחד עם שלמי העצרת.
- ב. הקרבת שלמי עצרת - שני כבשים. קרבן השלמים היחיד של הציבור. בשאר הרגלים והמועדים מביאים רק עלות או חטאות לכפר על העם.

שתי הלחם דווקא מארץ ישראל
דין זה נלמד מן הדיוק במילה - 'ממושבותיכם'. וכך במשנה:

" אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֶׁת מְכֹל הָאֲרָצוֹת. וּמָה הִיא קֹדֶשְׁתָּהּ, שֶׁמְבִיאִים מִמֶּנָּה הָעֶמֶר וְהַבְּכוֹרִים וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מֵה שְּׂאִין מְבִיאִין כֵּן מְכֹל הָאֲרָצוֹת" (כלים א')

דווקא שלוש המצוות האלו, מתוך כל המצוות התלויות בארץ, נבחרו להיות המייצגות של קדושת הארץ.
כך גם אומר מביא הביכורים: "וַיִּבְאֲנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ" (דברים כ"ו)
מביא הביכורים מקדים את הסדר. ויביאנו אל מקום (=המקדש, עיינו רש"י) ואח"כ "ויתן את הארץ". זאת ללמד שמטרת הביאה לארץ היא להגיע "אל המקום הזה".

בדומה, דווקא בחג מתן תורה, הארץ מתברכת:

"מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה, הֵבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּעֶצְרָת? מִפְּנֵי שֶׁעֲצַרְתָּ - זְמַן פְּרוֹת אֵילָן הוּא, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְּרִיבוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּעֶצְרָת, כְּדִי שְׁיִתְּבָרְכוּ לָכֶם פְּרוֹת שְׁבָאֵילָן" (ראש השנה ט"ז).
כשם שהתורה היא כללית ולא נחלת הפרט, כך הארץ שייכת לכלל - ומתוך כך: המצוות כלליות ולא פרטיות!

שבת שלום וחג שמח
מרדכי פרסוף